

במסכת סנהדרין אומרים חז"ל: "אין בן דוד בא, עד שיתבקש דג לחולה ולא ימצא."²

כדי להבין מה תוכן הדברים, מדוע העובדה שלא מצאו דג עבור החולה, זה הגורם לביאתו של משיח – יש להקדים אודות שמותיו של משיח. כמה שמות לו, השם הנעלה ביותר הוא "משיח", והשם הנחות ביותר הוא "בן דוד".

"משיח" נקרא על שם המשיחה, ותוכן המשיחה מעיד על גדולה. על הפסוק "לך נתתם למשחה"³ מבאר רש"י: "למשחה, לגדולה."

משיחה נעשית רק לזה הראוי למשרתו מכח מעלתו העצמית, כך שהיא מעידה על גדולתו של הנמשח. משום כך, כאשר מדובר על "מלך בן מלך", כך שהוא מקבל את המלוכה בירושה, רק מכח ייחוסו ומעלת אבותיו (ולא בשל מעלתו הוא) - קובעים חז"ל⁴ "אין מושחין מלך בן מלך."⁵

"בן דוד", לעומת זאת, מורה על היותו "בן". מעלתו היא בשל ייחוסו ולא בשל מעלתו העצמית. כך ששם זה הוא הפחות והנמוך בבינויו של משיח.

זו הסיבה שבכל מקום שחז"ל מדברים על הצרות והמאורעות הפחות טובים הקשורים עם דורו של משיח, הם משתמשים בבינוי "בן דוד", הכינוי הפחות נעלה.

לשם "בן דוד" יש גם משמעות נוספת: "בן דוד", במובן שהוא במצב של "דוד", בדומה למושג "בן חורין". השם "דוד" מורה על ביטול, מסירת נפש, הקטנה עצמית. דוד המלך אמר על עצמו "ואנכי תולעת"⁶, הנביא מתאר אותו "דוד הוא הקטן"⁷ - כך שמשמעות השם "בן דוד", מורה על קטנות.

ובלשונו של הרבי ברשימה: "בשמות שנקרא משיח, גדול שבכולם משיח, לשון גדולה, כדפירש רש"י למשחה לשון גדולה. ומשיחה היא רק בהתחלת ענין מצד עצמו ולא בבא מצד יחוס אבות, שלכן אין מושחין מלך בן מלך..."

"פחות שבשמות, בן דוד, היינו שמעלתו מצד אבותיו, ונקרא על שםם .. ולכן בכל מקום שמדבר בפחיתות וצרות דרי דמשיחא נזכר השם בן דוד"⁸.

"ונכפל רמז זה גם במלת דוד – וירמוז "בן דוד", גם כן על דרך בן חורין, ולא בן בפירוש "בנו" בלבד, היינו שהוא בטבע ומדרגת דוד. ואנכי תולעת גו', ודוד הוא הקטן, אם כה יאמר הנני⁹, היינו ביטול, מסירת נפש."

ושני השמות אמת, כי משיח נושא בשני הקצוות, מחד "הנה ישכיל עבדי, ירום ונשא וגבה מאוד"¹⁰, ומבואר בזהר "ונשא מאברהם, וגבה מיצחק, מאוד מיעקב"¹¹, ומאידך הוא בביטול ביותר¹².

*

לאור שני קצוות אלו, יבוארו דברי חז"ל "אין בן דוד בא עד שיבוקש דג לחולה ולא ימצא", ובשני רמות: "בדור שכולו חייב", או "בדור שכולו זכאי".

"דור שכולו חייב":

¹ "טז' סיון תשא. ליסאבון."

² סנהדרין צח, א.

³ קרח יח, ח.

⁴ הוריות יא, ב.

⁵ יתרה מזו: כאשר מפני המחלוקת מושחים מלך בן מלך (כמשיחת שלמה מפני אדוניה), הרי זו הוכחה שדווקא הוא זה שנמשך ולא זולתו, והדבר מוכיח על מעלתו העצמית. "לבד שאם היתה מחלוקת בדבר ובכל זאת נבחר הוא, שגם זה מורה על מעלתו העצמית".

⁶ תהלים כב, ז. וראה חולין פט, א.

⁷ שמואל-א יז, יד.

⁸ הרבי מוסיף וכותב בסוגריים: "צריך עיון מסוטה (בסופה) בעקבי משיחא חוצפא כו'."

⁹ שמואל-ב טו, ב.

¹⁰ ישעיהו נב, יג.

¹¹ זהר חלק א קפא, ב.

¹² הרבי מציין: "לעין דרך מצוותיך מצות מינוי מלך."

"חולה", מובנו הרוחני הוא מי שחטא ועבר על הדרך, כדברי הנביא ישעיהו בתוכחתו "מכף רגל ועד ראש אין בו מתום פצע וחבורה וכמה טריה"¹³.

מציאות זו שאדם עלול להיות "חולה", נובעת מכך שהוא שוכח שדבר ה' הוא המחיה אותו בתמידות, והוא שוכח שלאמתו של דבר הוא לא נפרד מהקב"ה.

כך שה"רפואה" ל"חולי" היא דבקות מחדש בהקב"ה, תשובה¹⁴, והדרך לכך היא על ידי "אכילת דג".

הרמב"ן קובע¹⁵ שאיסור אכילת בעלי חיים טמאים, נובעת מכך שהם מטביעים באדם את תכונותיהם השליליות, טבעם האכזרי. מכך מובן לצד החיובי, שאכילת דברים בעלי תכונות חיוביות – הרי שתכונותיהם החיוביות ייקבעו בנפשו של האדם האוכל אותם.

תכונתו של דג היא "דבקות" הדגים נמצאים תמיד במקום חיותם¹⁶ ומרגישים שזה מקורם.

אך כאשר "בוקש דג לחולה", ירצו להטמיע דבקות בהקב"ה בדור שחטא ועבר מן הדרך, אך "ולא ימצא", הדבר לא נקלט בנפשות, כך שזהו דור "שכולו חייב" – אזי "בן דוד בא."

כיון שזו גאולה נחותה זו, זהו מצב נחות של הדור – לכן משיח מכונה כאן בתואר "בן דוד".

ובלשונו של הרבי: "והנה מאמר רז"ל יתפרש בב' אופנים, על דרך כולו זכאי או כולו חייב.

"במדריגה הפחותה: בן דוד מדריגה הנמוכה שבמשיח כנ"ל, וכנגד זה הדור גם כן בבחינת פחותה, אתכפיא בו'. חולה היינו מי שחטא ועבר בו', וכמו שנאמר (ישעיהו א,)מכף רגל גו', ואז נצרך לתשובה שמביאה רפואה בו' (יומא). והנה האפשרות שיחטא האדם, היא מפני ששוכח בשעה זו שאינו דבר נפרד ודבר ד' הוא המקיימו, וכמו שכתוב באריכות בספר של בינונים (פרק [ל"ה]). והנה על דרך שמצינו (רמב"ן ויקרא) טעם על פי פשוט באסור אכילת בעלי-חיים טמאים, ובפרט הדורסים בו', מפני שמולידים בנפש אדם האוכל מעין טבעם האכזרי, על דרך זה הוא להיפך, לטוב. וזהו שעצה לחולה הוא דג, שתמיד נמצא במקום חיותם ומיד שפורשים בו' (ברכות) .. ואם לא ימצא, הרי זה סימן שכולו חייב, ואז בן דוד בא".

*

"דור שכולו זכאי":

"חולה" בגימטריה מ"ט, והדבר מורה על מצב רוחני נעלה בו השיגו מ"ט שערי בינה, והחולי הוא "חולת אהבה", השאיפה והרצון להגיע אל השלימות, אל שער הנו"ן.

וכיון שגם צדיק הנמצא בדרגה זו, גם זה העובד את ה' מתוך אהבה בתענוגים, עדיין הוא "יש מי שאוהב", נותרה בו ישות מסויימת – כדי להגיע לביטול מוחלט, "יתבקש דג", הנמצא במקום חיותו.

אך גם דרגת ה"דג" אינה מביאה לשלימות זו, "ולא ימצא" - במובן שאינו מצליח להגיע לרמה זו. כי למרות שדעת רבן שמעון בן גמליאל "כל שבים אינו חוצץ"¹⁷, ל"דג" אין כל מציאות משל עצמו, אך לא נקבעה ההלכה כמותו, כך שהדג יש בו מציאות מסויימת, והוא ברמה פחותה מזה של ה"חולה" הנעלה, ולכן "ולא ימצא". ה"דג" לא מספק את המטרה, הביטול המוחלט, אליה שואף ה"חולה".

זהו מצב של דור נעלה ש"כולו זכאי", ולכן אז "בן דוד בא", ששם זה – בבחינת זו – אינו מורה על פחיתות התואר, אלא להיפך, על הביטול המירבי, מסירת נפש וקבלת עול, המגיעים עד רום המעלות.

ובלשונו של הרבי: "במדריגה הגבוהה ביותר: חולה שחסר שער הנו"ן, ולכן הוא חולת אהבה .. שאף שיהיה צדיק גמור עובד את ד' באהבה בתענוגים בו' (ספר של בינונים) הוא יש מי שאוהב, ויבקשו דג, כנ"ל שתמיד נמצאים במקום חיותם, אבל לא ימצא, לא ישיגו ולא יגיעו, כי הרצוא הוא ליבטל לגמרי, מה שאין כן דג שאף שדעת רשב"ג שכל שבים אינו חוצץ, הרי אין הלכה כמותו .. וזהו כולו זכאי, ואז בא בן דוד, מסירת נפש וקבלת עול מגיע למעלה מעלה עד רום כל המדריגות."

¹³ ישעיהו א, ו.

¹⁴ יומא פו, א. "גדולה תשובה שמביאה רפואה לעולם".

¹⁵ ויקרא יא, יג.

¹⁶ ברכות סא, ב. וראה גם עבודה זרה ג, ב.

¹⁷ מקוואות פרק ו, משנה ז.

(חברת יא)